

III. ROZVODOVOST

Ani v roce 2008 absolutní počet nově rozvedených manželství nikterak nevybočil z úrovně posledních let. Celkem bylo schváleno 31 300 návrhů na rozvod³, z nichž 65 % iniciovaly ženy. V relaci k počtu sňatků, ze kterých vzešla rozvedená manželství, se mírně zvýšila úhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2008 dosáhla úhrnná rozvodovost 49,6 %, čímž byla překonána prozatím nejvyšší hodnota 49,3 % z roku 2004. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu činila 12,3 let, stejně jako v roce 2007. Ve srovnání s obdobím na počátku nového století však vzrostla o jeden rok.

Tab. III.1 Ukazatele rozvodovosti, 1991-2008

Ukazatel	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Počet rozvodů	29 366	31 586	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300
z toho na návrh ženy	18 976	21 231	22 110	20 772	20 946	20 543	20 348
Úhrnná rozvodovost (%)	34,8	44,7	49,3	47,3	48,7	48,7	49,6
Průměrná délka trvání manželství (roky)	10,1	11,3	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3

V roce 2008 se mírně snížilo zastoupení rozvodů vyššího pořadí, když jejich podíl dosáhl u mužů 19,3 % a u žen 18,9 %. Relativně více rozvodů se tak pro tento rok týkalo prvních manželství. U celkem 72,1 % případů šlo o první rozvod u obou manželů, čímž se přerušil klesající trend tohoto ukazatele zaznamenávaný od roku 2001.

Tab. III.2 Rozvody podle pořadí, 1991-2008

	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Pořadí rozvodu - muži							
1.	24 017	25 445	26 607	25 049	25 126	24 900	25 260
2.	4 608	5 505	5 714	5 541	5 564	5 446	5 289
3.+	741	636	739	698	725	783	751
Celkem rozvodů	29 366	31 586	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300
- podíl opakovaných rozvodů (%)	18,2	19,4	19,5	19,9	20,0	20,0	19,3
Pořadí rozvodu - ženy							
1.	23 765	25 730	26 793	25 305	25 388	25 104	25 388
2.	4 830	5 297	5 562	5 378	5 345	5 347	5 269
3.+	771	559	705	605	682	678	643
Celkem rozvodů	29 366	31 586	33 060	31 288	31 415	31 129	31 300
- podíl opakovaných rozvodů (%)	19,1	18,5	19,0	19,1	19,2	19,4	18,9
Oboustranně první rozvody	21 597	22 935	23 903	22 524	22 483	22 247	22 568
- podíl ze všech rozvodů (%)	73,5	72,6	72,3	72,0	71,6	71,5	72,1

Zastoupení opakovaných rozvodů se diferencuje v jednotlivých skupinách populace podle stupně dosaženého vzdělání⁴. Relativně nejvíce rozvodů druhého či vyššího pořadí je vždy zaznamenáváno u osob se základním vzděláním, a to u mužů i u žen.

Tab. III.3 Podíl rozvodů vyššího pořadí podle vzdělání (v %), 1991-2008

	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Vzdělání mužů: základní	21,9	24,9	25,3	24,1	25,2	24,1	24,8
střední bez maturity	17,4	19,2	19,1	19,8	19,7	19,6	18,8
střední s maturitou	17,2	18,5	18,6	19,1	19,1	18,4	17,5
vysokoškolské	16,0	17,3	19,0	19,3	19,3	18,8	19,0
Vzdělání žen: základní	26,7	28,3	28,2	27,6	28,1	28,1	29,4
střední bez maturity	17,3	18,7	19,4	20,0	19,9	20,1	19,5
střední s maturitou	15,3	15,6	16,7	16,5	16,5	16,3	15,7
vysokoškolské	13,4	13,3	13,1	13,9	14,2	14,5	14,1

³ Počínaje rokem 2007 přebírá ČSÚ údaje pouze o kladně vyřízených žádostech o rozvod. Nemá již k dispozici počet všech ukončených rozvodových řízení.

⁴ Vzdělání rozvedených osob je od roku 2005 dobrovolným údajem v hlášení. Po odstranění autokorekcí ve zpracování nebylo roku 2007 vzdělání zjištěno u 18 % rozvedených mužů a také žen, v roce 2008 podíl neuvedených údajů stoupl na 26 % mužů a 25 % žen. Možnost neuvést své nejvyšší dosažené vzdělání využilo 8,1 tisíce mužů a 8,0 tisíce žen.

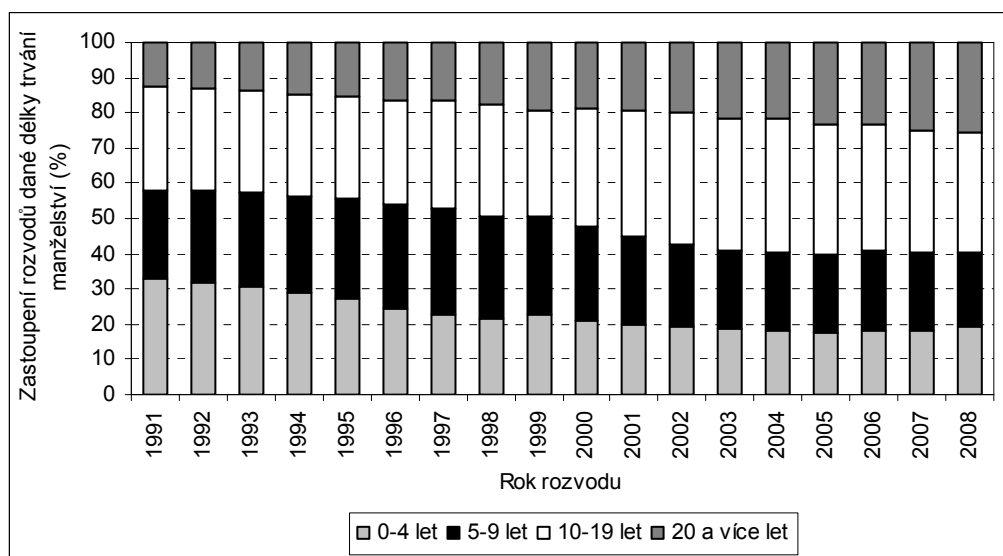
V roce 2008 až čtvrtina rozvedených mužů se základním vzděláním procházela rozvedem opakovaně. Ostatní vyšší vzdělanostní kategorie vykazují dlouhodobě podobné relevantní údaje, které se pohybují v rozmezí 18-19 %. V posledních letech dosahuje nejnižších hodnot kategorie osob se středním vzděláním s maturitou. Výraznější rozdíly v zastoupení rozvodů vyššího pořadí podle úrovně vzdělanosti panují u rozvedených žen, kde platí, čím vyšší stupeň vzdělání, tím nižší zastoupení opakovaných rozvodů. Pro rok 2008 byly limitními údaji 29,4 % u žen základního vzdělání a 14,1 % u žen s vysokoškolským vzděláním.

Statistika příčin rozvratu manželství potvrzuje stále četnější využití obecných příčin (kategorie "rozdílnost povah, zájmů" a "ostatní") před konkrétně formulovanými příčinami na straně muže či ženy⁵. Uvedené dvě kategorie zahrnovaly v roce 2008 již téměř 87 % případů u mužů i u žen, z toho tři čtvrtiny připadly na prvně jmenovanou. Zaměříme-li se pouze na konkrétně formulované příčiny rozvratu, pak na obou stranách manželské dvojice byla nejčastěji soudem identifikována jakožto příčina rozvratu manželství nevěra (1 442 případů na straně muže a 921 u žen). Druhým nejčastějším důvodem byl alkoholismus muže či nezájem o rodinu ze strany ženy. Počet rozvodů, kdy soud stanovil vinu výlučně na straně jednoho z manželů, přitom oproti předcházejícímu roku opět klesl a zahrnoval již pouze 10 % rozvodů. V letech 1995-2003 se naproti tomu udržoval ve výši 20-22 %.

Od 90. let 20. století se podstatně změnila struktura rozvodů podle délky trvání manželství, a to ve prospěch zastoupení rozvodů déletrvajících manželství. Zatímco v roce 1991 se téměř 60 % rozvodů týkalo manželství do 10 let od uzavření, od roku 2003 se tento podíl udržuje na úrovni 40 %. Naopak tedy, 60 % rozvodů uzavírá manželský život po více jak 10 letech od sňatku.

Ve srovnání s předchozími lety se v roce 2008 mírně zvýšil podíl rozvodů krátce po uzavření manželství. Pět procent rozvodů nastalo hned v prvním či druhém roce manželství, na období do 5 let od sňatku připadlo 19 % rozvodů. Odpovídající hodnoty za rok 2007 činily 4, resp. 18 %. Zastoupení rozvodů po 20 či více letech od sňatku se v roce 2008 mírně zvýšilo na 26 %.

Obr. III.1 Rozvody podle délky trvání manželství, 1991-2008

Do roku 2006 byla délka trvání manželství odvozována z údaje o datu uzavření manželství uvedeného v hlášení o rozvodu a z období hlášení. Počínaje rokem 2007 započal ČSÚ nový systém sběru dat o rozvodech, při kterém se hlášení rozšířilo o položku data nabytí právní moci rozhodnutí o rozvodu. Délka trvání manželství tak byla metodicky zpřesněna, nyní je závislá právě na datu nabytí právní moci⁶.

Intenzity rozvodovosti podle délky trvání manželství (vztahující počet rozvodů k výchozímu počtu sňatků) potvrzují, že v roce 2008 došlo k nárůstu rozvodovosti zejména v prvních letech po sňatku. Zatímco například v roce 2000 byla intenzita rozvodovosti v prvním roce manželství nulová, postupem let opět rostla a v roce 2008 dosáhla 0,61 rozvodů na 100 sňatků (tab. III.4, měřeno v III. hlavních souborech událostí).

⁵ Pokud jsou manželé domluveni ohledně majetkového vypořádání a úpravě poměrů po rozvodu, soud ze zákona (v návaznosti na novelu zákona o rodině s účinností od 1.8.1998) nezjišťuje příčinu rozvratu.

⁶ Přineslo to ovšem komplikace při zpracování intenzity rozvodovosti, neboť nyní není zaručeno, že všechny rozvody po x letech manželství přísluší pouze ke dvěma sňatkovým kohortám (t-x a t-x-1).

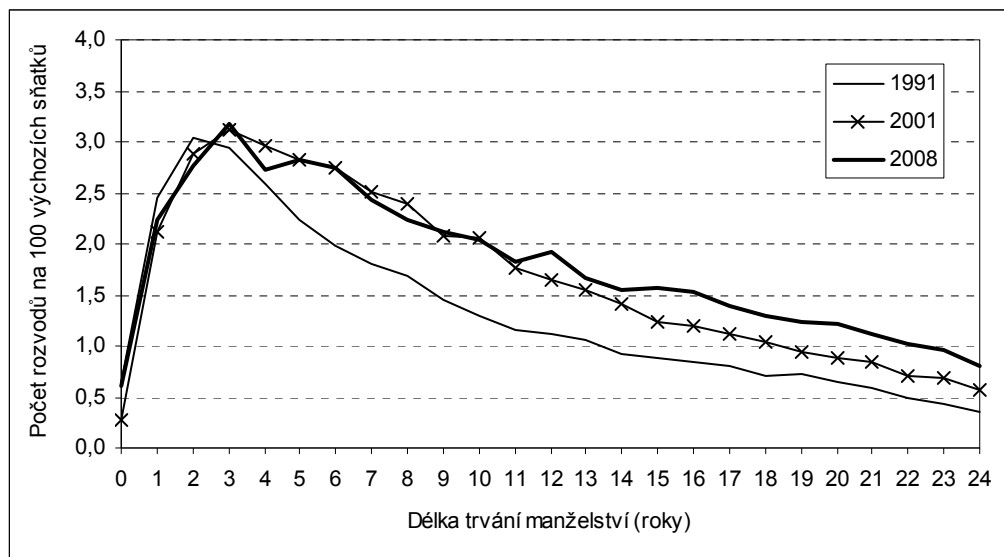
Úroveň rozvodovosti v prvním roce manželství v posledních dvou letech byla taková, že sňatková kohorta 2007 zaznamenala nejvyšší úroveň rozvodovosti v prvním roce trvání manželství ze sňatkových kohort nového století. Z dostupných údajů od počátku 90. let 20. století hodnotu 0,58 %, odpovídající sňatkové kohortě 2007 pro první rok manželství (v I. hlavním souboru událostí), převyšovala pouze sňatková kohorta roku 1991 (0,61%).

Tab. III.4 Intenzita rozvodovosti podle délky trvání manželství (na 100 výchozích sňatků), 1991-2008

Délka trvání manželství (roky)	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
0	0,65	0,28	0,38	0,36	0,30	0,50	0,61
1	2,46	2,11	2,15	1,94	2,17	2,10	2,21
2	3,04	2,89	2,81	2,63	2,79	2,88	2,75
3	2,93	3,12	3,01	2,84	2,83	2,74	3,17
4	2,58	2,97	3,01	2,88	3,03	2,81	2,72
5	2,24	2,82	3,06	2,96	3,02	2,81	2,85
6	1,98	2,75	2,87	2,63	2,88	2,76	2,74
7	1,81	2,51	2,60	2,50	2,61	2,49	2,45
8	1,68	2,39	2,50	2,29	2,31	2,37	2,24
9	1,45	2,07	2,30	2,08	2,32	2,14	2,12
10-14	1,11	1,68	1,90	1,80	1,81	1,82	1,81
15-19	0,79	1,10	1,33	1,33	1,32	1,36	1,41
20-24	0,50	0,74	0,91	0,89	0,92	0,98	1,02
25+	0,19	0,32	0,39	0,41	0,41	0,43	0,46
Celkem (úhrnná rozvodovost)	34,8	44,7	49,3	47,3	48,7	48,7	49,6
Průměrná délka trvání manželství	10,1	11,3	11,9	12,2	12,0	12,3	12,3

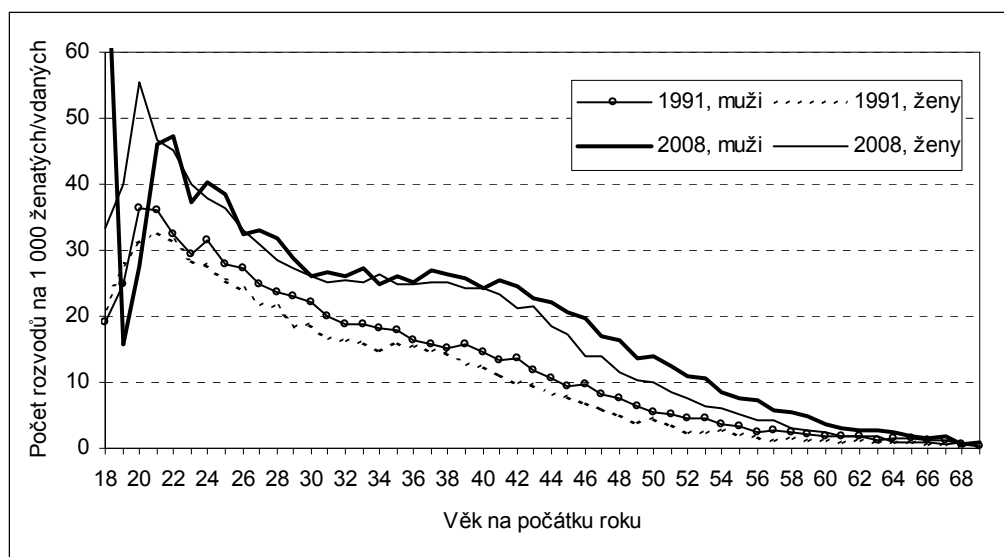
Také intenzita rozvodovosti ve druhém roce manželství byla v roce 2008 nejvyšší od roku 2000, stejně jako po třech letech od sňatku. Maximální úroveň rozvodovosti byla v roce 2008 zaznamenána právě ve čtvrtém roce trvání manželství, svou hodnotou překročila úroveň 3 rozvody ze 100 uzavřených manželství. Vysoká hladina rozvodovosti byla evidována i v období 4-6 let od sňatku. Díky nadále pokračujícímu trendu růstu intenzity rozvodovosti po 15 a více letech manželství, který je typický pro poslední dekádu, se však růst rozvodovosti krátce po sňatku neodrazil ve změně průměrné délky trvání manželství při rozvodu. Ta setrvává druhým rokem na hodnotě 12,3 let.

Obr. III.2 Intenzita rozvodovosti podle délky trvání manželství, 1991-2008

Obdobný tvar jako rozložení rozvodovosti podle délky trvání manželství mají i křivky znázorňující intenzitu rozvodovosti v závislosti na věku (obr. III.3). Nejvyšších hodnot nabývají v nejmladších věkových skupinách, s rostoucím věkem klesají. Ve srovnání s obdobím na počátku 90. let 20. století se intenzita rozvodovosti zvýšila ve všech věkových skupinách, nejvíce pak u mužů a žen ve středním věku, což koresponduje s rostoucí rozvodovostí zejména v období déle po sňatku. Rozvodovost mužů po 45. roku věku a žen po 40. roku věku se ve srovnání s rokem 1991 minimálně zdvojnásobila.

Obr. III.3 Intenzita rozvodovosti podle pohlaví a věku, 1991 a 2008

Zatímco v roce 1991 se ve věkové skupině 20-24 let, u které je rozvodovost nejvyšší, rozvedlo průměrně 33 mužů z tisíce ženatých a 30 žen z tisíce vdaných, roku 2008 stálo u rozvodu 40 z tisíce ženatých mužů a 45 z tisíce vdaných žen. (Míry rozvodovosti podle věku byly a jsou obecně mírně vyšší u mužů než u žen, výše uvedená situace z roku 2008 je výjimečná.) Ve věkové skupině 45-49 let, ve které žije relativně nejvíce rozvedených žen a mužů, jejich hodnota činila 17 % u mužů a 13 % u žen (roku 1991 pouze 8 resp. 6 ‰). V absolutních počtech, nejvíce rozvodů v roce 2008 absolvovali 37letí muži a shodným počtem 33leté a 34leté ženy. Průměrnou právě rozvedenou osobou byl v roce 2008 v ČR 41,5letý muž a 38,6letá žena.

V souvislosti s rostoucím zastoupením rozvodů dlouhotrvajících manželství a také s poklesem plodnosti mladších věkových skupin se dále snížil podíl rozvodů s nezletilými dětmi mezi všemi rozvody. Meziroční změnou o 1 procentní bod se jeho prozatím nejnižší úroveň z roku 2007 nadále snížila na 58,1 %. Při 18,2 tisících rozvodech přišlo v roce 2008 o úplnou rodinu 27 034 nezletilých dětí. Většina (57 %) rozvádějících se manželů (s dětmi) v době rozvodu vychovávala pouze jedno nezletilé dítě, 38 % dvě děti a necelých 5 % rozvádějících mělo aktuálně v péči tři či více nezletilých. Tato struktura se dlouhodobě významně nemění, v průměru na jednu rozvádějící se rodinu s nezletilými dětmi připadá 1,5 dítěte.

Tab. III.5 Rozvody podle počtu nezletilých dětí, 1991-2008

	1991	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Rozvody bez nezletilých dětí	8 313	11 037	12 255	12 078	12 412	12 721	13 104
Rozvody s nezletilými dětmi	21 053	20 549	20 805	19 210	19 003	18 408	18 196
v tom s 1 dítětem	11 638	11 940	11 802	10 872	11 004	10 345	10 358
s 2 dětmi	8 076	7 586	7 993	7 376	7 085	7 189	6 989
s 3 a více dětmi	1 339	1 023	981	962	914	874	849
Počet nezletilých dětí celkem	32 014	30 385	31 008	28 732	28 117	27 546	27 034
Podíl manželství s nezletilými dětmi (%)	71,7	65,1	62,9	61,4	60,5	59,1	58,1

Od roku 1995, kdy započalo sledování státní příslušnosti rozvádějících se osob (namísto národnosti), dlouhodobě roste podíl cizích státních příslušníků, které rozvede český soud. Rychlejším tempem od roku 2002 mj. v souvislosti se změnou metodiky demografické statistiky, kdy počínaje rokem 2001 se evidují veškeré události nejen občanů s trvalým pobytem v ČR, ale také cizinců s dlouhodobým pobytem a občanů EU s přechodným pobytem. V roce 2008 dosáhl podíl rozvodů, u kterých alespoň jeden z partnerů nebyl občanem ČR, hodnoty 7,1 %. Meziroční růst však byl nejmenší za posledních sedm let.

Na straně mužů bylo rozvedených cizinců 4,4 % (absolutně 1 386), z čehož nejvíce připadlo na státní občany Slovenska (244), Vietnamu (219) a Ukrajiny (121). Po čtyřech letech si tak Slovensko a Vietnam vyměnily své pozice na prvním a druhém místě. Na straně rozvedených žen-cizinek se na předních třech příčkách umístily stejné kategorie státních občanství jako u mužů, avšak podle četnosti v pořadí Ukrajina (291), Slovensko (205) a Vietnam (114). Celkem bylo rozvedených žen s jiným než českým státním občanstvím 949, tj. 3,0 % ze všech rozvedených v roce 2008.

Tab. III.6 Rozvody cizích státních příslušníků, 1995-2008

	1995	2001	2004	2005	2006	2007	2008
Rozvody s alespoň 1 cizincem	716	1 033	1 523	1 645	1 872	2 151	2 217
- podíl na všech rozvodech (%)	2,3	3,3	4,6	5,3	6,0	6,9	7,1
Rozvody – muž cizinec	479	667	955	1 020	1 155	1 311	1 386
v tom státní občanství: Slovensko	221	140	140	175	198	228	244
Vietnam	32	67	161	190	250	254	219
Ukrajina	7	47	74	102	114	101	121
Německo	35	47	75	71	64	79	81
Rusko	8	41	58	68	58	80	71
Rozvody – žena cizinka	276	390	621	682	803	953	949
v tom státní občanství: Ukrajina	14	94	173	212	271	279	291
Slovensko	139	87	126	129	155	197	205
Vietnam	8	23	82	83	110	132	114
Rusko	20	41	70	74	96	111	113
Polsko	47	52	47	53	29	41	39
Rozvody - oba cizinci	39	24	53	57	86	113	118

Pozn.: Státní příslušnost je zjišťována až od roku 1995, dříve byla zaznamenávána národnost.

Škála zaznamenaných státních občanství je v případě rozvedených mužů širší než v případě žen a také méně koncentrovaná do velkých skupin. Pět nejčetnějších občanství zahrnuje u mužů 53 % případů, kdežto u žen až 80 % daných rozvodů. Rozvodů dvou cizinců bylo v roce 2008 u českého soudu ztvrzeno celkem 118, nejvíce se přitom týkaly dvou státních občanů Slovenska (31) a Vietnamu (13).